

DEMOGRAFI = vetenskapen om befolkning

Tanken med följande lektioner är att eleverna ska sitta i smågrupper (4-5 elever/grupp) och innan läraren föreläser om respektive ämnen, ställs frågan till grupperna som får diskutera tillsammans en stund. Därefter går vi igenom svaren i helklass och läraren får eventuellt fylla i.

Lektion 1: Varför bor människor där de bor?

Kick off: Börja med att titta i läroboken på bilden på s. 81 (Geografi Kompakt, Gleerups) där en prick motsvarar 1 miljon människor! (denna bild finns även på andra ställen...).

Fråga 1: Lite kartkunskaper, i vilka länder i världen ser ni att de det är tätbefolkat?

Kina, Indien, Bangladesh. Ser även tjockt ut i England, Mexico, Brasilien, Japan. (De största städerna i Världen idag är Bombay (Indien), Sao Paulo (Brasilien) och Karachi (Pakistan).)

Fråga 2: Var valde man att bosätta sig respektive ville man **inte** bosätta sig 2000 f Kr? Varför?

- VILLE BO: där jordmånen är bra då behovet av mat styr: bördiga jordar (närliggande slam från deltaområden) → floddalar/kuster (t ex flodkulturerna runt Eufrat/Tigris, deltaområdet i Egypten). Man levde i *självhushållning*. Det är också vid kuster och floder som de första städerna växer fram så småningom p g a lättillgänglig handel.
- VILLE INTE BO: där det är svårt att odla (i otillgängliga bergskedjor, runt ekvatorn i regnskogen som urvattnas på näring samt är otillgänglig, på norra delen av halvklotet där odlings säsongen är kortare, vid torra öknar).

Fråga 3: Var väljer man att bo respektive **inte** bo 2000 e Kr? Varför?

- VILL BO: *Industrialiseringen* □ *Urbanisering*: folk lämnar landsbygden och flyttar till städerna. Här finns närhet till allt. Arbetsmöjligheter samt kommunikation (*infrastruktur*). Vi är ej beroende av bra förutsättningar för odling längre. Däremot är vi beroende av varandra i *penninghushållningen*, där alla är specialiserade.
Dessutom: väljer man ibland att bosätta sig av historiska eller religiösa skäl.
- VILL INTE BO: i krigsdrabbade områden. Man vill heller inte bo i *glesbygden* som avfolkas och där jobben försvinner.

Fråga 4: När urbaniserades Sverige? Vad tror ni om U-länderna?

- Sverige: Under Industrialiseringen.
- U-länderna: Just nu.

Fråga 5: Vilka är fördelarna respektive nackdelarna med urbaniseringen?

- Fördelar: Arbetskraft samordnas, närhet till allt (vård, transport, jobb).
- Nackdelar: Renhållning, föroreningar, fattigdom, arbetslöshet → kriminalitet.
I dagens u-länder sprids sjukdomar snabbt bland kåkstäderna.

Lektion 2: Sverige

På tavlan ritas jag upp den svenska befolkningsklockan (se s. 85 i Geografi Kompakt, Gleerups). Eleverna ritas av och diskuterar i grupp.

Fråga 6: Förklara varför ni tror att den svenska Befolkningsklockan ser ut som den gör i skede 1, 2, 3 och 4.

- (1) Hög *nativitet* (födelsetal per 1000 inv.), hög *mortalitet* (dödstal...)
Fram till mitten av 1800-talet: fattigt jordbrukssamhälle (80% jordbrukare), många behövde hjälpa till. Ingen pension som tog hand om gamla. Behövdes många barn för att trygga föräldrarnas ålderdom. Inga preventivmedel. Hårt och smutsigt liv.
- (2) Hög *nativitet*, *mortaliteten* sjunker.
ca 1850 (dagens u-länder): vaccin mot smittkoppor (+ andra medicinska framsteg - "Fred, vaccin, potatis" - Esaias Tegnér), man förstår betydelsen av renlighet, befolkningsexplosion på fortfarande stora familjer som skulle försörja de äldre samt inget preventivmedel.
- (3) *Nativiteten* sjunker, *låg mortalitet*.
ca 1900: Industrialiseringen på 1800-talet → tekniska hjälpmedel till jordbruket som nu blir ensamarbete → urbanisering → låga löner → fattigt → barnarbete → utvandring till Amerika (*emigration*, *immigration*).
- (4) *Låg nativitet* *låg mortalitet*.
Idag: Tryggad försörjning genom pension, servicehus, ålderdomshem. Preventivmedel tillåtna.

På tavlan ritar jag upp två befolkningspyramider (Sverige på 1800- respektive 2000-talet).

Fråga 7: Genom att bara titta på de här två pyramiderna från 1800- respektive 2000-talet, vad tror ni de vill illustrera?

Det föddes många barn på 1800-talet, men man levde inte lika länge (hade inte lika bra vård). Idag väljer vi att inte föda så många barn.

Fråga 8: Det är en stor "utväxt" runt 50-60-åringarna i dagens pyramid. Varför? Under kriget föddes "40-talisterna". De är väldigt många som kom till när folket inte kunde göra så mycket annat... Idag är våra politiker mycket oroade över hur vi ska klara av att ta hand om alla 40-talisterna när de blir gamla.

Fråga 9: Man kan göra en befolkningspyramid över en stad, en kommun etc. Vad tror ni att politikerna kan ha för nytta av dessa?

Planera verksamheter (budgeten); skolor, äldreboende etc.

Lektion 3: Befolkningsexplosion

På tavlan ritas en befolkningskurva (se s. 79 i Geografi Kompakt, Gleerups). Ett par faktapunkter skrivs också upp:

- För 10 000 år sedan: 8 miljoner människor i världen.
- Varje dag: ökning med 220 000 människor.
- 1987: 5 miljarder
2002: 6 miljarder
2030: 8 miljarder
2050: ?

Fråga 10: Under 1800-talet hade vi en *Befolkningsexplosion* i Sverige (mortaliteten sjunker, men nativiteten ligger kvar). Så har många av u-länderna det idag. Vad leder det till? Varför?

- Explosionen i u-länderna → jordbruk, skola och industri hinner ej utvecklas i samma takt som befolkningsökningen.
- Eftersom: dåligt skött ekonomi, korrupktion, AIDS, enorm skillnad mellan fattiga/rika samt låg utbildningsnivå. (Rika bryr sig om sin ekonomi, ej om landets).

Därefter arbetar eleverna självständigt med stencilen "Befolkning och bosättning".

Fördjupning för de som blir klara: arbeta med stencilen "Befolkning" av Peter Nässén på lektion.se